

DONIESIENIE WSTĘPNE Z BADAŃ NAD ZMIANAMI TERATOLOGICZNYMI U WSOŻÓW (*MALLOPHAGA*)

ALICJA LUCIŃSKA

Instytut Biostruktury Zakładu Biologii Ogólnej AM, Wrocław

Badanie potworności ma ważne znaczenie dla poznania prawidłowego rozwoju organizmów żywych, bowiem ujawnia ono pewne właściwości rozwojowe silnie uwydatnione w rozwoju potworów, a niewidoczne i trudne do uchwycenia w rozwoju organizmów normalnych.

Materiał badań tj. 6023 wsożów z 17 rodzin należących do *Mallophaga* (*Amblycera* i *Ischnocera*) pochodził z terenu Polski, NRD, Czechosłowacji, Rumunii, Szwecji i Finlandii. Różnorodne zniekształcenia znaleziono u 116 okazów. Zaburzenia takie u *Amblycera* nie były dotychczas sygnalizowane w literaturze. Ogółem zbadano 1134 osobniki *Amblycera* i na 7 rodzin z tego podrzędu jedynie w trzech znaleziono 14 okazów anormalnych. Najwięcej znaleziono ich w rodzinie *Menoponidae* (11 okazów), najmniej w rodzinach *Colpocephalidae* (2 okazy) oraz *Ricinidae* (1 okaz). W rodzinie *Menoponidae* znaleziono stosunkowo dużą grupę wsożów ze zniekształceniami traumatycznymi. Fakt ten próbowano tłumaczyć okolicznością znalezienia obfitej populacji jednego gatunku (*Hohorstiella lata*) liczącej ponad 200 okazów. Wsoży te należą do krwiopijnych i przy tak masowej inwazji z pewnością bardzo nękały żywiciela, który poprzez próby wydziobywania pasożytów mógł niektóre z nich uszkadzać.

Z *Ischnocera* zbadano 4689 osobników należących do 10 rodzin. 102 okazy z potwornościami należą do 7 rodzin. Najwięcej wsożów ze zniekształceniami należało do najmłodszych filogenetycznie rodzin *Phlopteriidae* i *Rallicolidae*, odpowiednio 48 i 34 osobniki. W rodzinie *Esthiopteridae* znaleziono 11 okazów z potwornościami, 3 w rodzinie *Goniodidae* i 2 w rodzinie *Degeeriellidae*. W rodzinach *Meinertzhageniellidae* i *Bovicolidae* znaleziono po 2 okazy, jednakże obliczony procent teratologicznych wsożów z tych rodzin w stosunku do wszystkich zbadanych okazów należących do tych rodzin okazał się dość wysoki. Moim zdaniem nie stanowi on jednak miarodajnego wskaźnika częstości występowania potworności u tych rodzin, z uwagi na szczupłość materiału.

Zaburzenia w budowie i wyglądzie morfologicznym u stawonogów

były tematem nielicznych prac. Na ogół opisywano pojedyncze przypadki, niemniej prace te stanowiły podstawę do klasyfikacji odchyień w budowie. Przyjmując podziały Babosa (1964) i Lipy (1967), we własnym materiale mogę wyróżnić następujące rodzaje zniekształceń:

- I. Zniekształcenia somatyczne:
 - a) niedorozwój lub brak organów,
 - b) przerost organów,
 - c) zniekształcenia lokalne: głowy, tułowia, odwłoka,
 - d) odbarwienia lub nadmierne zabarwienia.
- II. Zniekształcenia w męskich organach kopolacyjnych.
- III. Gynandromorfizm.
- IV. Zmiany traumatyczne.
- V. Zniekształcenia wywołane grzybicami.

Najczęściej spotykałam zniekształcenia lokalne, obejmujące poszczególne odcinki ciała. Szczególnie predystynowany do występowania potworkowości wydaje się odwłok ze względu na złożoną strukturę pancerza oskórkowego. W kilku przypadkach napotkano zjawisko zrastania się poszczególnych płytek pleurytowych odwłoka, co można porównać do naturalnej tendencji oligomeryzacyjnej w tej części ciała owadów. Na uwagę zasługuje przypadek gynandromorfizmu u wszoła z gatunku *Columbicola bacillus* (Gieb.), podczas gdy dotychczas opisano w literaturze trzy podobne przypadki u wszołów z gatunku *Columbicola columbae columbae* L., *Oxylipeurus mesopelios* (Nitzsch.) i *Cuclotogaster heterographus* (Gieb.). Wszystkie te osobniki wykazywały typowo męską budowę czułków, oraz żeński kształt i zakończenie odwłoka.

Adres autorki:
Wrocław, Bujwida 9

LITERATURA

1. Babos, S.: Die Zeckenfauna Mitteleuropas. Budapest, 1964.
2. Lipa, J. J.: Zarys patologii owadów. PWRiL, Warszawa, 1967.

PRELIMINARY COMMUNICATION ON TERATOLOGICAL CHANGES IN CHEWING-LICE (MALLOPHAGA)

by

A. LUCIŃSKA

The paper is concerned to teratological changes in chewing-lice (*Mallophaga*). In 116 of 6,000 investigated animals various morphological malformations have been stated. The author classifies all kinds of anomalies and determines their frequencies in separate families of chewing-lice in two suborders of *Mallophaga* (*Amblycera* and *Ischnocera*).

4140 7